

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULCELİL ÖZDEMİR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/11733)

Karar Tarihi: 19/7/2017

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN
Üyeler : Serruh KALELİ
Hicabi DURSUN
Kadir ÖZKAYA
Rıdvan GÜLEÇ
Raportör Yrd. : Yusuf Enes KAYA
Başvurucular : 1. Abdulcelil ÖZDEMİR
2. Ahmi ELÇİ
3. Resul SADAK
4. Tefvik TUNÇ
Vekili : Av. Tahir ELÇİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, hastalığa rağmen cezaevinde tutulma nedeniyle kötü muamale yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/7/2014 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş sunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:
8. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturma kapsamında başvuru sahiplerinden Ahmi Elçi 21/9/2011, Resul Sadak 23/9/2011, Abdulcelil Özdemir 30/11/2011, Tefvik Tunç 29/2/2012 tarihinde tutuklanmışlardır.
9. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının 11/1/2012 tarihli iddianamesi ile başvuru sahipleri hakkında kamu davası açılmıştır.

10. Diyarbakır 7. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2012/45 sayılı dosyasında yargılama başlamıştır. Diyarbakır 7. Ağır Ceza Mahkemesi 7/3/2014 tarihinde yetkisizlik kararı vererek dosyayı Şırnak Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir. Şırnak Ağır Ceza Mahkemesi E.2014/102 sayılı dava dosyasında 8/4/2014 tarihinde yetkisizlik kararı vererek dosyayı Cizre Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir.

11. Cizre Ağır Ceza Mahkemesi E.2014/63 sayılı dosyada 7/5/2014 tarihli kararıyla başvuru sahiplerinin tahliye taleplerini reddetmiş ve karşı yetkisizlik kararı vermiştir.

12. Tahliye talebinin reddi kararına yapılan itiraz, Şırnak Ağır Ceza Mahkemesinin 16/6/2014 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

13. Başvuru sahipleri 9/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

14. Şırnak Ağır Ceza Mahkemesi ile Cizre Ağır Ceza Mahkemesi arasında çıkan yetki uyuşmazlığı üzerine dosya Yargıtaya gönderilmiş, Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 26/9/2014 tarihli ilamı ile Şırnak Ağır Ceza Mahkemesinin yetkisizlik kararının kaldırılmasına karar verilerek dosya Şırnak Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir.

15. Şırnak Ağır Ceza Mahkemesinin E.2014/673 sayılı dosyasında yargılama devam ederken Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 5/1/2015 tarihli ilamı ile davanın Malatya Nöbetçi Ağır Ceza Mahkemesine nakline karar verilmiştir.

16. Bu karar üzerine dosya, Malatya 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 2015/22 sayılı dosyasına kaydedilmiştir. Malatya 1. Ağır Ceza Ağır Mahkemesi 11/2/2015 tarihinde başvuru sahiplerinin tahliyesine karar vermiştir.

17. Dava, İlk Derece Mahkemesinde derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "*Tazminat istemi*" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili bölümü şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

...

d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

19. 5271 sayılı Kanun'un "*Tazminat isteminin koşulları*" kenar başlıklı 142. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 19/7/2017 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuru sahiplerinin İddiaları

21. Başvuru sahipleri; haklarında somut delil ve tutuklama nedenleri bulunmadığı hâlde tutukluluk hâllerinin devamına karar verildiğini, uzun bir süredir tutuklu olduklarını belirterek Anayasa'nın 19. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talebinde bulunmuşlardır.

2. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucuların iddialarının özünün tutukluluğun uzun süredir devam etmesine yönelik olduğu anlaşıldığından iddiaların tamamının Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası kapsamında incelenmesi gerekir.

23. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (*Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt*, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 17).

24. Tutukluluk hâli sona erdikten sonra tutukluluğun Kanun'da öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığını iddia eden başvuru, devam eden tutukluluk hâlinde farklı olarak iddia edilen ihlalin tespitini ve tazminat ödenmesini sağlayabilecek bir hukuk yolu mevcut ise bu yolu tüketmesi gerekir (*Hamit Kaya*, B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 46).

25. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvuru tahliye edilmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğunu belirtmektedir (*Erkam Abdurrahman Ak*, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; *İrfan Gerçek*, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45).

26. Somut olayda bireysel başvuruda bulunduktan sonra 11/2/2015 tarihinde tahliyesine karar verilen başvuru yollarının tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkin iddiaları, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılacak davada da incelenebilir. Bu madde kapsamında açılacak dava sonucuna göre başvuru yollarının tutukluluğunun makul süreyi aştığının tespiti hâlinde görevli mahkemece başvuru yolları lehine tazminata da hükmedilebilecektir. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvuru yollarının durumuna uygun telafi kabiliyetini haiz etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun "ikincil olma niteliği" ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan nedenlerle tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasının yargısal başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru konusu yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

28. Başvuru Ahmi Elçi ağır kalp hastası olduğunu, sağlık durumunun cezaevinde kalmaya elverişli olmadığını, yaşam hakkının korunması bakımından serbest bırakılması gerektiğini, bu konuda yaptığı tahliye taleplerinin reddedildiğini belirterek Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

29. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

" Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz. "

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde başvuru, tutuklu olarak bulunduğu cezaevinde tutulmasının yaşamını tehlikeye sokmasının yaşam hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüş ise de tutukluluğun infazı sürecinde tutulma koşullarına dair şikâyetin, insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir muameleye tabi tutulma/ceza verilmesi yasağı çerçevesinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

31. Demokratik toplumların en temel değerlerinden biri olan herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye "işkence" ve "eziyet" yapılamayacağı, kimsenin "insan haysiyetiyle bağdaşmayan" ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı yasağı getirilmiştir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

32. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası herhangi bir sınırlama öngörmemekte ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyetini belirtmektedir. Kötü muamele yasağının mutlak mahiyeti Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında belirtilen savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde dahi istisna öngörmemiştir (*Turan Günana*, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 33).

33. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasındaki "*Kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.*" şeklindeki kural, hükümlü ve tutuklulara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Bu husus, 5275 sayılı Kanun'un "*İnfazda temel ilke*" kenar başlıklı 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında "*Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.*" ve yine Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde "*Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir.*" şeklinde düzenleme ile açıkça vurgulanmıştır. Dolayısıyla verilen bir mahkûmiyet veya tutuklama kararının infazında mahkûmlar ve tutuklular için sağlanacak şartlar insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (*Turan Günana*, § 36).

34. Hukuka uygun olarak özgürlüğü kısıtlanan herkesin insan onuruna uygun tutukluluk koşullarına sahip olma hakkı bulunduğunu, alınan tedbirlerin uygulanma koşullarının kişiyi sıkıntıya ya da tutukluluğa bağlı kaçınılmaz üzüntü seviyesini aşacak yoğunlukta bir ümitsizliğe sokmaması gerektiğini kabul etmek gerekir. (*Fatih Hilmioğlu*, B. No: 2014/648, 18/9/2014, § 65). Ayrıca Anayasa'nın tutuklu bir kimsenin sağlık gereğiyle serbest bırakılması için hiçbir "genel zorunluluk" getirmediğini ancak doğal olarak ortaya çıkan fiziksel ya da ruhsal rahatsızlıklardan kaynaklanan acının, yetkililerin sorumlu tutulabileceği tutukluluk koşullarından dolayı artması ya da artma riski bulunması hâlinde bu durumun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamına girebileceğini belirtmek gerekir (*Fatih Hilmioğlu*, § 66).

35. Somut olayda başvuru, cezaevinde sağlık şartlarının hastalığına nasıl etki ettiğine dair herhangi bir rapor sunmadığı gibi buna ilişkin cezaevi idaresine yaptığı herhangi bir başvurudan da bahsetmemektedir. Başvuru; tutuklu olarak bulunduğu cezaevinde geçirdiği rahatsızlıklara ilişkin hastaneye sevk edilip edilmediğine, sevk edildi ise yapılan teşhis ve tedavilerin ne olduğuna ve yeterli olup olmadığına dair herhangi bir husus belirtmemiştir. Başvuru, rahatsızlığının cezaevi şartları veya yetkililerin uygulamalarından kaynaklanan nedenlerle kötüleştiği ve bu nedenlerle doğal olarak özgürlükten yoksun bırakılma nedeniyle ortaya çıkan ızdırıp ve acının ötesinde bir ızdırıp ve acıya maruz kaldığı

yönünde bir delil de ortaya koymamıştır. Başvurucu, cezaevinde tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği şikâyetine ilişkin olarak gerek cezaevi koşullarından gerekse yetkililerce yapılan uygulamalardan kaynaklanan somut bir delil sunmamıştır.

36. Suç isnadına veya mahkûmiyet kararına bağlı olarak özgürlüğünden yoksun bırakılan bir kimsenin sağlık gerekçesiyle serbest bırakılması için hiçbir genel zorunluluk bulunmadığı, hasta bir kişinin cezaevinde tutulmasının ancak cezaevi şartları veya uygulanan tedbirlerin kişiyi olağanın üzerinde sıkıntıya sokacak nitelikte olması hâlinde insanlık dışı veya aşağılayıcı bir muamele olarak nitelendirilebileceği, bu kapsamda da somut bir delil olmadığı dikkate alındığında başvurunun rahatsızlığına rağmen cezaevinde tutulmasına ilişkin şikâyetlerinin somut bir olguya dayanmaması nedeniyle kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir.

37. Açıklanan nedenlerle başvurunun kötü muamele yasağının ihlal edildiğine dair iddiasının temellendirilmediği anlaşıldığından başvurunun bu kısmının kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvuru üzerindeki BIRAKILMASINA 19/7/2017 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Burhan ÜSTÜN

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ